

УДК 792:78.09.:37.011.3-051:7.071

АНАЛІЗ СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ СЦЕНІЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Погребняк Д.П.

Вінницький національний аграрний університет

У статті розглянуто стан сформованості сценічно-виконавської культури вчителів музичного мистецтва в процесі художньої творчої діяльності. Виокремлено основні етапи становлення сценічної культури. Проаналізовано основні компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та зауважено, що сценічна культура вчителя музичного мистецтва є складовою його музичної і педагогічної культури і реалізовується у практиці концертної музично-педагогічної діяльності.

Ключові слова: сценічна культура, мистецтво, сценічно-виконавська майстерність, вчитель, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Сучасний етап входження України в єдиний світовий культурно-освітній простір, важливість ствердження національних музично-виконавських традицій зумовлює необхідність забезпечення конкурентоспроможності вчителів музичного мистецтва на міжнародному ринку праці. Це потребує формування виконавської майстерності студентів з акцентуванням ціннісно-сміислової сфери та сценічно-виконавської майстерності майбутнього учителя музичного мистецтва, використання інноваційних засобів професійної підготовки.

Концепція науково-мистецької парадигми спрямована на виховання в особистості ціннісного ставлення до дійсності загалом та мистецтва зокрема, розвиток художньої свідомості й компетентності, здатності до самореалізації, потреби в духовному самовдосконаленні в процесі сприймання та інтерпретації мистецьких творів і практичної художньої діяльності (Л. Масол).

Вдале розв'язання цих питань залежить від готовності вчителя музичного мистецтва до художньої творчої діяльності з учнями, зокрема у сформованості сценічно-виконавської компетентності, які в складній інтегративній структурі професійно-педагогічної діяльності майбутнього спеціаліста є основними.

Аналіз попередніх наукових публікацій та досліджень. Протягом останнього десятиріччя підвищився інтерес українських науковців до проблеми формування сценічної культури учителів музики. Систему професійної підготовки студентів до художньо-естетичної діяльності обґрунтовано у наукових працях І. Немикіної, Л. Безбородової, Є. Куришева, Л. Кожевнікової. Систему професійної підготовки студентів до художньо-естетичної діяльності розглянуто у наукових працях А. Козир, Л. Масол, С. Мельничук, О. Олексюк, О. Щолоковою. Дослідження виконавської майстерності висвітлюються в наукових дослідженнях Т. Юник, Л. Гусейнової, А. Зайцевої, В. Крицького, О. Щербініної. Ґрунтуючись на аналізі науково-педагогічних джерел, сценічно-виконавська культура майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі художньої творчої діяльності потрактовується нами як результат апробації сукупності форм, методів, педагогічних прийомів, спрямованих на її розвиток у процесі практичної діяльності.

Отже, метою статті є теоретичний аналіз стану формування сценічно-виконавської культури учителів музичного мистецтва в процесі художньої творчої діяльності та визначення їх впливу на професійне становлення майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема стану сформованості сценічно-виконавської культури знайшла втілення у працях видатних педагогів минулого, які концентрували свою увагу на успішній професійній діяльності особистості в залежності від її природних задатків та здібностей. Л. Тарасов розглядав важливою складовою формування особистості – музичну культуру, як комплексне поняття, що включає різноманітні компоненти внутрішньої музичної культури людини й музичну діяльність.

Лише в 50-р ХХ ст. поступово розпочалося дослідження феномену «сценічна культура», одна з перших праць, що була присвячена вивченню цього питання стала праця А. Гретрі. На його думку кожен співрозмовник володіє своєю манерою... Як правило, почуття повинно міститись у співі, а саме рухи та вираз обличчя необхідно помістити в акомпанементі [1, с. 109]. Саме ця думка має велике значення для подальших досліджень сценічно-виконавської культури більшості науковців.

У другій половині ХХ століття науковці досліджували лише окремі аспекти «сценічної культури» (П. Панченко, А. Соколов, К. Матвеева), художньо-артистичної Ю. Єлісовенко, О. Єроменко, естрадного виконання С. Гмиріна, О. Сметана, вокальної культури Г. Ткаченко, Чжу Цзюньцяю. Розкриваючи особливості процесу розвитку сценічно-виконавської культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі художньої творчої діяльності питання в контексті наукових підходів до запровадження інноваційних методів навчання у системі вищої педагогічної освіти, значна частина науковців намагалася модернізувати навчальні плани підготовки студентів шляхом оптимізації ряду методичних і практичних дисциплін, які забезпечують ефективність процесу підготовки майбутнього вчителя музики до роботи з учнівськими вокальними, хоровими та вокально-інструментальними колективами; розробити програму підвищення кваліфікації науково-педагогічного складу, який забезпечує

процес формування сценічно-виконавської культури в підготовці майбутніх учителів музики.

З метою підвищення ефективності процесу розвитку сценічно-виконавської культури майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті наукових підходів до запровадження інноваційних методів навчання у системі вищої педагогічної освіти нами було створено навчальну програму «Режисура видовищних заходів», апробація якої стимулює активну концертну діяльність студентів, сприяє розвитку виконавських, інтелектуально-пізнавальних, ціннісно-орієнтаційних та практичних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва.

Критеріями сформованості сценічно-виконавської культури майбутніх учителів музики визначено: сформованість ціннісно-мотиваційної сфери; ступінь загальнохудожньої, музично-історичної та музично-теоретичної підготовки до здійснення аналізу-інтерпретації; ступінь творчої спрямованості; розвиненість ціннісно-особистісної сфери майбутніх учителів музики.

Характеризуючи та формулюючи поняття «сценічно-виконавські вміння» слід звернутись до сутності визначень «музично-виконавська майстерність» та «виконавська художня майстерність».

Музично-виконавська майстерність є властивістю особистості, яка формується в процесі професійної підготовки та виконавської діяльності та проявляється як вищий рівень засвоєних вмінь, гнучких навичок та інтерпретаторської здатності. До її структури відносять такі компоненти:

теоретичний (музична освіченість, елементи сценічної техніки); технічний (рівень володіння технічними прийомами, перцептивними властивостями); художній (представлення художніх цінностей музичного твору, створення інтерпретаторської концепції відповідно із задумами композитора); суспільно-психологічний або комунікаційний (спілкування із слухачем за допомогою міміки, жестів, музично-ігрових рухів, перебування у відповідному емоційному стані) [5, с. 50-53].

Виконавська художня майстерність вчителя музичного мистецтва визначається вмінням «увійти в образ» задля кращої реалізації задуму композитора, рівень розвитку якої залежить від рівня психічних пізнавальних процесів особистості.

Художня майстерність виконавця залежить від властивостей та закономірностей відчуттів (якість, інтенсивність, тривалість, адаптація, взаємодія аналізаторів, синестезія), що безпосередньо обумовлюють розвиток музичних та творчих здібностей (уява, фантазія).

Зважаючи на емоційно-мотиваційний аспект виконавської художньої майстерності особлива увага приділяється почуттям та мотивам у формуванні майстерності виконавця у процесі сценічної діяльності [2 с. 256].

У наукових дослідженнях Г. Цзінхена в структурі сценічної культури майбутнього учителя музичного мистецтва виділено три блоки структурних компонентів: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, які на нашу думку є актуальними.

Так, **Мотиваційний** компонент характеризується інтересом та захопленістю студентів вокально-естрадною діяльністю, націленістю на пізнання

естрадних традицій та співацьке самовдосконалення. Компонент об'єднує систему мотивів щодо ставлення особистості до навчання, детермінує і пронизує сферу психічної активності.

Когнітивний компонент виявляється в активній пізнавальній діяльності студентів щодо музичного навчання, можливостей вдосконалення вокальної техніки, оцінювання сценічної поведінки та власного естрадно-виконавського досвіду. Даний компонент представляє систему пізнавальних розумових конструктів, що забезпечують адекватне сприймання, відображення, осмислення інформації щодо сценічної культури виконання музичних творів; пізнання і конструювання процесу навчання естрадному співу, що виявляється у наявності аналітико-синтетичних, прогностичних, конструктивно-проектувальних умінь, які базуються на знаннях психолого-педагогічних та методичних дисциплін.

Діяльнісний компонент окреслює сукупність необхідних знань та вмінь, що визначають можливості реалізації естрадно-співацької діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Передбачає наявність умінь актуалізувати у потрібний момент накопичені професійні знання та вміння, володіння технологією естрадного виконавства та педагогічними вміннями організації музично-виконавської діяльності учнів.

У наукових дослідженнях О. Горбенко музично-виконавська компетентність визначається як базова в системі професійної підготовки вчителя музичного мистецтва [6, с. 10].

Внутрішнім системоутворюючим фактором музично-виконавської компетентності являються художньо-інтерпретаційні вміння (Г. Падалка), що мають складну інтегративну структуру й відповідно до визначених структурних компонентів музично-виконавської компетентності виявляються в різновидах музично-виконавської діяльності [7, с. 7-11].

Поняття «сценічна культура» є досить містким і охоплює різноманітні процеси та окремі події, художні тенденції і діяльність митців, пов'язаних із сценічним мистецтвом, тощо. Значна частина науковців вважає, що вдосконалення сценічної культури є досить важливим аспектом у педагогічній діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Саме сценічна культура, як складова частина музичної культури, може формуватися тільки через процес виховання. Цей процес є досить складним, багатоступеневим, який інтегрує та охоплює становлення вчителя як особистості, його духовні якості, що у невід'ємній єдності існують та впливають на результат педагогічної діяльності.

Слід зауважити, що сценічна культура вчителя музичного мистецтва є складовою його музичної і педагогічної культури і реалізується у практиці концертної музично-педагогічної діяльності. Сценічна культура майбутнього вчителя музики – складне і багатогранне явище. Охоплює мистецьку ерудованість, сукупність фізичних, моральних і духовних якостей, знання та усвідомлення мистецьких традицій, наявність педагогічного досвіду, що забезпечує успішність трансляції змісту музичних творів до шкільної аудиторії у процесі концертної музично-виконавської діяльності.

Висновки. Отже, аналіз наукових праць дозволяє зробити висновок, що нині поняття сценічно-виконавської культури трактують як одну з найважливіших складників культури, що зумовлено специфікою музично-педагогічної діяльності вчителя, спрямованої на формування особистості, здатної в подальшому житті збагачувати культуру суспільства.

Науковці доходять висновку, що сучасна школа потребує фахівця нового формату, здатного здійснювати навчальну та поза навчальну діяльність з вільним використанням сучасних методів навчання та освітньо-інформаційних технологій (А. Швець, І. Немикіна, О. Олексюк).

Метою формування сценічно-виконавчої майстерності вчителів в процесі художньої творчості є професійне становлення і розвиток емоційного, ціннісного, публічно-регулятивного, організаційного компонентів... майстерності у складі худож-

ньо-творчої діяльності (Р. Валькевич, О. Гаврилюк, О. Горбенко).

Отже, враховуючи все вище сказане доречно відзначити, що формування сценічно-вокальної культури – одна з головних ланок загальної культури. Потенціал людини її можливості проявляються у музичному мистецтві, зокрема вокальному. Майбутні вчителі музичного мистецтва повинні вміти формувати здатність студентів до естетичного сприйняття, переживання, музичного смаку, уяви про ідеал. Виховання художньо-творчої діяльності – формує ціннісну орієнтацію особистості, розбудовує здатність до творчості, до створення естетичних цінностей у сфері трудової діяльності, у випадках і поведінці й безсумнівно, у мистецтві. Однак подальшого дослідження потребує проблема методичних підходів до питання формування сценічно-вокальної майстерності майбутніх вчителів в процесі художньо-творчої діяльності.

Список літератури:

1. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. – Вип. 16 (21). Частина 1. – К.: НПУ, 2014. – С. 68-71.
2. Гуренко Е. Проблемы художественной интерпретации (Философский анализ) / Евгений Гуренко. – Новосибирск: Наука, 1982. – 256 с.
3. Масол Л.М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика [Текст] / Л.М. Масол. – К., 2006. – 432 с.
4. Ген Цзінхен. Методи психологічної підготовки майбутнього вчителя музики до концертного виступу / Ген Цзінхен // Педагогічний дискурс: зб. наук. праць / гол. ред. І.М. Шоробура. – Хмельницький: ХГПА. – 2014. – Вип. 17. – С. 200-203.
5. Валькевич Р. Сценічна культура та виконавська діяльність / Р. Валькевич // Зібрання статей з питань культури сценічно-виконавської діяльності майбутнього вчителя. Наукове видання. – Кіровоград, 2011. – С. 50-53.
6. Горбенко О.Б. Формування музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музики в процесі фахової підготовки: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Олена Борисівна Горбенко. – Кіровоград, 2010. – С. 106.
7. Падалка Г.М. Українська філармонія для дітей та юнацтва: Проблеми модернізації музично-педагогічної освіти / Г.М. Падалка // Мистецтво та освіта. – 1998. – № 3. – С. 7-11.

Погребняк Д.П.

Винницький національний аграрний університет

АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ СФОРМИРОВАННОСТИ СЦЕНИЧЕСКИ-ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ КУЛЬТУРЫ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА В ПРОЦЕССЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация

В статье рассмотрено состояние сформированности сценически-исполнительской культуры учителей музыкального искусства в процессе художественной творческой деятельности. Выделены основные этапы становления сценической культуры. Проанализированы основные компоненты: мотивационный, когнитивный, деятельностный и отмечено, что сценическая культура учителя музыкального искусства является составной его музыкальной и педагогической культуры, и реализуется в практике концертной музыкально-педагогической деятельности.

Ключевые слова: сценическая культура, искусство, сценически-исполнительское мастерство, учитель, профессиональная подготовка.

Pogrebnyak D.P.

Vinnitsia National Agrarian University

**ANALYSIS OF THE FORMATION STATE
OF THE MUSIC ART TEACHERS SCENIC-EXECUTIVE CULTURE
IN THE PROCESS OF ARTISTIC CREATIVE ACTIVITY**

Summary

The article deals with the analysis of the formation state of the music art teachers scenic-executive culture in the process of artistic creative activity. The main stages of the scenic-executive culture are singled out. The main components are analyzed: motivational, cognitive, activity. It is also noted that the scenic-executive culture of musical art teacher is an integral part of his musical and pedagogical culture, and is realized in practice of concert musical and pedagogical activity.

Keywords: scenic culture, art, scenic-performing skill, teacher, vocational training.